

A gyilkosok felsőbbrendűsége

Szép az, amikor érdemekben megőszült emberek tevékenységük gyümölcseiért kitüntetést kapnak. Klein György és Klein Éva esetében tudományos munkával szerzett érdeméről van szó. Mindketten Magyarországról származnak, de életük nagyobb részét Svédországban, a stockholmi Karolinska Intézetben dolgozva töltötték. Most a Magyar Tudományos Akadémia – melynek egyikük tiszteleti¹, másikuk külső tagja – az Akadémia Ezüst Díjával jutalmazta őket.

Különös viszont, ha valamely kitüntetett egy ilyen alkalommal igaztalan dolgokat állít, mindenekelőtt éppen annak az országnak a néperől, amely elismerésével megtisztelte őt.

A nevezett esemény alkalmából az *Élet és Irodalomban* interjú jelent meg Klein Györggyel². (A nagyvilágban *Georg Kleinként* ismerik őt, és talán magyarul is pontosabb lenne így nevezni, hiszen kétségtelen, hogy személyi papírjaiban ekként szerepel, de például a Magyarországon magyar nyelven eddig megjelent három esszéjének írójaként is ezt a nevet használja.) Az ünnepelt itt a következőket mondta: „*a magyar kultúrában felnevelkedett zsidók (...) számára 1944 legnagyobb traumáját nem a németek és a nyilasok okozták, hanem a magyarság zöme. Akik akkor a magyar lakosság majdnem egytizedét (...) egész egyszerűen átadták, minden zokszó nélkül egy idegen hatalomnak, kivégzés céljából.*”

Az idézett kijelentés azt állítja, hogy a magyarok túlnyomó többsége *készségesen* szolgáltatotta ki a zsidókat az országot megszálló németeknek, mi több, ezt szándékosan tette, azzal a céllal, hogy kivégezzék őket. Vagyis a magyar lakosság pontosan *tudta*, hogy mi fog történni az elszállított zsidókkal, ennek ellenére közömbösen viselkedett. Ez azt jelenti, hogy tulajdonképpen egyetértett az elpusztításukkal.

A vád igen súlyos. A tisztázáshoz vizsgáljuk meg egy kicsit az akkori körülményeket.

*

Mindenki tudja, hogy a magyarországi zsidóság sorsa az ország német megszállását követően vált valóban tragikussá. Addig a környező országokban már jóval korábban megindult üldözés során veszélybe került emberek tízezrei találtak nálunk menedékre. Ez Hitler határozott nemtetszésével találkozott. Tilkovszky Loránt történész így ír erről:

„*A német kormány (1943) október 17-i jegyzéke a magyarországi zsidóságnak a gazdasági és a kulturális életből való teljes eltávolítását, sárga csillaggal való megjelölését és deportálása haladéktalan megkezdésének engedélyezését követelte a magyar kormánytól. A szorosabb német befolyás alatt álló szomszéd országokban, Szlovákiában, Romániában, Horvátországban ez részben már nyáron megtörtént; az ezekből – valamint annak idején Ausztriából – Magyarországra menekült zsidók száma megközelítette a 100 ezret. A magyar kormány decemberi válaszjegyzéke elutasította a német követelést: Magyarország a zsidókérdést belügyének tekinti, és saját módszereivel oldja meg.*”³

Ebből az idézetből – noha benne az ott történetekre nincs semmi konkrét utalás – jegyezzük meg Románia nevét, mert még vissza kell térnünk rá az *Élet és Irodalomban* megjelent interjú kapcsán.

Ugyanennek a könyvnek a következő fejezete a *Magyarország a megszállás időszakában* címet viseli, és a téma vonatkozásában bennünket legjobban érdeklő periódusról szól. A

¹ Általában inkább *tiszteletbeli* tagokról szoktak beszélni, de az MTA honlapján a *tiszteleti tag* kifejezés található. Lásd: <http://www.mta.hu/index.php?id=421> Klein György a tiszteleti tagok között a következő címen található: http://www.mta.hu/index.php?id=421&no_cache=1&TAG=t&search=1&pageNum_String=18&totalRows_String=226&cHash=e88c4c4ce1

² „...három dolgot egyszerre már nem tudok csinálni...” – Garam Katalin interjúja Klein György rákkutató professzorral. In: *Élet és Irodalom*, 2005. június 28. A világhálón: <http://www.es.hu/pd/display.asp?channel=INTERJU0525>

³ Magyarország története 1918-1919; 1919-1945. Akadémiai Kiadó, Budapest, 1984. 1085. o. – részlet *A háború éve* a német megszállásig című fejezetből.

fejezet zömét Ránki György írta – egyébként ő a két kötetben megjelent mű főszerkesztője is –, ezért a következőkben reá hivatkozunk, és őt idézzük. Ránki neves történész volt, maga is zsidó, így senki sem gyanúsíthatja azzal, hogy a kor leírásában Magyarország nem izraelita lakosságát menteni akarván, annak cselekvési lehetőségeiről magyarázó szándékkal torzított volna.

Az 1944. március 19-i megszállást kétségtelenül a magyar politikával szembeni fokozódó német bizalmatlanság váltotta ki. Maga az akció az ország leigázását jelentette. Az erre vonatkozó „előzetes német tervek (...) a hadsereg lefegyverzését tartották a helyzet stabilitása biztosítékának. Március 19-e után Veesenmayer és mások is elleneztek ezt, mert úgy vélték, hogy összeegyeztethetetlen lenne a szuverenitás látszatának megőrzésével...” (i. m. 1155-1156. o.) A látszat megőrzéséhez hozzátartozott egy nekik engedelmes kormány kineveztetése is. Berlinben úgy vélték, hogy Sztójay Döme az akkori Németország iránti csodálata, valamint politikai szűklátókörűsége következtében „tehetetlen bábúvá” lesz „az új német követ és birodalmi megbízott, Magyarország tényleges irányítója, Edmund Veesenmayer kezében.” (i. m. 1154. o.) Így is történt.

Veese Mayer arra törekedett, hogy „a megszállási rendszer olyan formáját vezesse be, mely mentesíti a németeket a közvetlen közigazgatási és rendőri feladatoktól, s így viszonylag kevés katonát vesz igénybe, ugyanakkor biztosítja, hogy a német politika legfőbb magyarországi céljai a kormányon, a hadseregen és más magyar szerveken keresztül érvényesüljenek.” (i. m. 1154. o.) Sikertelenül is elárta, hogy a kormányba és a közigazgatás különböző szintjeire minél több számára megbízható ember kerüljön. Ugyanakkor számos érzékenyebb helyen német „tanácsadókat” helyeztek el, akárcsak az '56-os szabadságharc leverése után a szovjetek. Ezáltal a „németek áprilistól kezdődően szilárdan ellenőrzésük alatt tartották az országot, s mintegy 2-3 hónapon át úgy tűnt, hogy a magyar szervek segítségével zavartalanul biztosíthatják céljaikat.” (1158. o.) Katonai és gazdasági célkitűzéseiken túl arra törekedtek, hogy „a megszállt országok s részben a többi csatlós ország példájára megvalósíthatassák (...) a magyarországi zsidó lakosság deportálását...” (i. m. 1155. o.)

Az említett 2-3 hónap sokak számára sorsdöntőnek bizonyult. Április közepén kezdődött a zsidók gettókba zárása, május 15-én pedig elindultak velük észak felé az első vonatok. „Június végén Horthy (...) a további deportálást lényegében leállította. A Pest környéki zsidóság elszállítását azonban még így is végrehajtották.” (i. m. 1162. o.) Gyakorlatilag csak a Budapesten élők maradtak itthon. Az ő életük Horthynak az október 15-i sikertelen kiugrási kísérlete és az ezt követő nyilas hatalomátvétel után – amely a németek támogatása nélkül nem történhetett volna meg – került újból veszélybe.

A kérdés az, hogy az eddigiekben vázolt körülmények között a “magyarság zömének” vajon hogyan sikerülhetett volna megakadályoznia azt, ami történt?

Ránki György így jellemzi a helyzetet: „A lakosság zöménél (...) elsősorban bizonyos közöny vagy tenni nem merés mutatkozott, s csak lassan gyarapodott azoknak a száma, akik vállalták az üldözötteknek nyújtott aktív segítség kockázatát.” (i. m. 1160. o.)

Biztos, hogy voltak közönyösek is, hiszen minden társadalom tagjainak egy része nem nagyon képes az embertársaival való együttérzésre. De tekintettel arra, hogy már az ország megszállásakor több ezer embert tartóztattak le a lehetséges politikai ellenfelek közül, a Gestapo pedig szabadon tevékenykedett, egyedül a nem közönyöseknek egy erőteljes fegyveres felkelése próbálkozhatott volna a helyzet megváltoztatásával. Ki szervezte volna ezt meg? Honnan lett volna fegyver hozzá? A férfiak jelentős része különben is a frontokon volt. Mint ismeretes, a megszállásakor a magyar hadvezetés úgy ítélte meg, hogy a magyar katonaság gyenge fegyverzete miatt nem tud eséllyel szembeszállni a bevonuló német csapatokkal. Talán több esélyük lett volna a civileknek, akiknek legelőször a saját hatóságaikkal kellett volna megütközniük? Az pedig csak rossz vicc – elhangzott bár nem egyszer –, hogy a háborús és megszállt országban tömegtüntetésekkel lehetett volna eredményt elérni. Ezek minden bizonnyal a résztvevők tömeges letartóztatását, a letartóztatottak deportálását és esetleg vérfürdőt eredményeztek volna, nem pedig a gettók

lakóinak megszabadítását. Hasonló körülmények között vajon miért nem tüntettek például a franciák?

Az egyedüli lehetséges segítség akkor egyéni volt és személyre szóló, amelyet azért elég sokan gyakoroltak, akiknek volt hozzá elég merszük. Ennél többet követelni utólag, elvonatkoztatva az akkori helyzettől, alaptalan és jogtalan.

*

Súlyosabb az a vád, hogy a „magyarság zöme” tudatosan küldte a halálba zsidó polgártársait, hiszen „kivégzésük céljából” adta át őket a németeknek.

Ismét Ránki Györgynek adjuk át a szót: „1944. április 19-én a német külügyminisztériumban megbeszélést tartottak a Magyarországon folytatandó gazdaságpolitika elveiről. (...) ...a németek minél nagyobb számú magyar munkaerő Németországba irányítására is igényt tartottak. Mindenekelőtt zsidó kényszermunkások rendelkezésre bocsátását s Németországba deportálását irták elő.” (i. m. 1164. o.)

Munkára viszik őket – ez volt az, amit a magyarországi lakosság (beleértve a zsidókat is) a deportálásokról tudott. Önmagában persze az is szinte elviselhetetlen volt, hogy jogfosztott emberekként családotól kiszakítják őket otthonaikból, szülőföldjükéről, de ezen felül egy ismeretlen jövő szörnyű bizonytalansága is ott lebegett fölöttük. Tudatos elpusztításuk szándéka azonban hiányzott a köztudatból, mint ahogy a koncentrációs táborok működése sem volt ismeretes. Hiszen az akkor már régen létező, ugyancsak munkára berendezett szovjet haláltáborokról nemigen szivárogtak még ki hírek.

Klein György a német megszállás után a budapesti Zsidó Tanács munkatársa lett. Valamikor 1944 júniusának közepe táján a főnökétől elolvasásra egy „rendkívül titkos” anyagot kapott.⁴ Ez az ún. auschwitz-i jelentés volt, amely két szlovák zsidó, Rudolf Vrba (más néven Walter Rosenberg) és Alfred Wetzler (más néven Josef Lanik) elbeszélése alapján fogalmazódott.

A két férfi 1944. április 25-én érkezett az észak-szlovákiai Zsolnára (szlovákul Žilina), ahol sikerült kapcsolatba lépniük az ottani földalatti zsidó szervezet személyiségeivel. Elmondták, hogy 18 nappal azelőtt a birkenau-i táborból szöktek meg, és leírást adtak az auschwitz-i koncentrációs tábor felépítéséről, valamint működéséről. Jelentésük értelmében a tábor valójában a zsidók módszeres kiirtására hozták létre, és itt szerepel először az az állítás, hogy a munkaképtelenek likvidálására mérgező gázt használnak a németek. A jelentést hamarosan eljuttatták Pozsonyba, Budapestre, majd a nyugati országokba is.⁵

Mint Klein György beszámol róla, több rokonának is beszélt arról, amit olvasott, de annak tartalmát senki nem hitte el, lehetetlennek, kitalálásnak vagy éppenséggel feszült idegek hisztérikus termékének minősítették.⁶

Ekkorra a magyarországi deportálás zöme – a fővárost és környékét kivéve – már lezajlott. A „magyarság többsége” tehát, amelynek tagjai „kivégzés céljából” adták át zsidókat, köztük szomszédaikat, ismerőseiket is a németeknek, valahonnan titokban megtudhatta azt, amit maguk a zsidók még mindig nem hittek el: hogy a biztos pusztulásba viszik őket. De nemcsak megtudták, hanem – mint Klein György állítja (és nem ő az egyedüli) – egyet is értettek vele. Talán még örültek is neki.

Azt hiszem, félreérthetetlenül megállapíthatjuk, hogy az a beállítás, mely szerint a „magyarok zöme” közömbösen jóváhagyta a zsidók deportálását, noha tehetett volna valamit ellene, igazságtalan és hamis, az az állítás viszont, hogy ezt tudatosan, a zsidók megsemmisítése céljából cselekedte, egy rendkívüli mértékben tisztességtelen rágalom.

---

⁴ Georg Klein: ...i stället för hemland – Memoarer. Bonniers, Stockholm, 1984. 37. o. – (Magyarul: ...haza helyett – Emlékiratok)

⁵ POLONIA: Auschwitz – Fuga di notizie. – (Magyarul: Lengyelország: Auschwitz – A hírek szökése) Lásd: <http://www.pixem.it/pixshoah/lager/auschwitz04.htm>

⁶ Georg Klein i. m. 38-39. o.

Az interjúból azt is megtudhatjuk, hogy miközben mi, magyarok, „kivégzés céljából” átadtuk polgártársaink egy részét a németeknek, „*voltak országok, például Románia, amelyek nem adták ki a zsidókat. Sok bajuk volt, de nem adták ki őket.*”⁷ A románok tehát ebben a kérdésben – erkölcsi szempontból mindenképpen – magasabb rendűeknek bizonyultak nálunk, ezért Klein György elismeréssel említi őket.

Persze ma már nem könnyű hozzájutni Lévai Jenő *Zsidósors Magyarországon* (Magyar Téka, 1948) című könyvéhez, amely részletesen kitér a Romániában, főleg Moldvában, Bukovinában, Besszarábiában és Transznisztriában 1941-ben és -42-ben elkövetett tömeggyilkosságok szörnyűségeire, amelyeknek igen nagy számú zsidó esett áldozatul. De elkerülhette a nyilatkozó figyelmét Matatias Carpnak a román holokauszt történetéről szóló háromkötetes monográfiája, vagy Jean Ancelnek a témára vonatkozó tizenkét kötetes dokumentumgyűjteménye is. Azt viszont nehéz elképzelni, hogy egy olyan ember, aki feltehetőleg figyelmes a világban történetekre, különösen, ha zsidókról van szó, ne vette volna észre a holokauszt ügyében Románia és Izrael között 2003 júniusában kitört diplomáciai botrányt.

Egy román kormányközlemény azon év júniusának közepén határozottan leszögezte, hogy Románia határain belül 1940 és 1945 között nem volt holokauszt.⁸ A jeruzsálemi Jad Vasem Intézet, mely a holokauszttal kapcsolatos tények feltárására alakult 1953-ban, visszautasította a román kormány állítását. Az intézet akkoriban adta ki Jean Ancel egy munkáját, amely azt állítja, hogy az akkori romániai területeken élő 760 ezres zsidó népességből mintegy 420 ezren estek áldozatul a holokausztnak. A dokumentumok azt igazolják, hogy a román hatóságok közvetlenül vettek részt a zsidók kiirtásában. „*A történész szerint Románia volt a nácik egyetlen szövetségese, amely saját tervvel rendelkezett a zsidó lakosság likvidálására, és amelynek hadserege tevékenyen részt vett gyilkolásukban – adta hírül az AP.*”⁹

Közbelépett az izraeli külügyminisztérium is. Bekérették Románia nagykövetét, és felhívták a figyelmét arra, hogy a román kormánynak helyesbítenie kell előző nyilatkozatát, hogy a kétoldalú kapcsolatok ismét normális mederbe kerülhessenek.

Alig három nap telt el az előző kormánynyilatkozat óta, és máris megszületett az új. E szerint a román kormány vállalja a román állam fél évszázaddal korábbi felelősségét a holokauszt áldozataival szemben, s továbbra is kész együttműködni a kérdést tanulmányozó nemzetközi intézményekkel. A nyilatkozat megállapítja, hogy a román állam képviselőit 1940 és 1945 között ellátó kormányzók bűnösök voltak abban, hogy háborús bűncselekményeket, pogromokat, a Dnyeszteren túli területekre történő deportálásokat hajtottak végre. Tömegesen szállították át Románia zsidó lakosságának jelentős részét a román hadsereg által megszállt és ellenőrzése alatt tartott területekre, és a holokauszt gyászos mechanizmusához tartozó diszkriminatív és tömeggyilkos módszereket alkalmazták.

Mindehhez hozzá kell tennünk, hogy a katonaság mellett civilek is kivették a részüket a kegyetlenkedésekben és a gyilkosságokban.

Ez volt az az időszak, amikor a zsidók Romániából Magyarországra menekültek, ahol az életük biztonságban volt. Erre utal Tilkovszky Lorántnak az előbbieken idézett szövegrészlete.

A tények azt bizonyítják, hogy a Magyar Tudományos Akadémia által kitüntetett interjúalanyunk az Élet és Irodalomban megjelent románokról szóló dicsérete tulajdonképpen azt méltányolja, hogy a románok nem adták ki az országukban élő zsidókat a németeknek, hanem inkább saját kezűleg igyekeztek végezni velük. A „magyarság zöme” viszont elítélendő, mert ők az ország megszállása után alkalmazott nyílt erőszakkal szemben

⁷ Garam Katalin idézett interjúja Klein Györggyel, lásd 2. számú jegyzet.

⁸ A holokauszttal kapcsolatos román-izraeli csatározások anyaga megtalálható például a marosvásárhelyi Népújság 2003. június 16. és 19. közötti számaiban, a lap honlapjának archívumában. Lásd: <http://www.hhrf.org/nepujsg/>

⁹ Hírrészlet a Népújság 2003. június 17-i számából.

tehetetleneknek bizonyultak. Ez az álláspont a gyilkosok felsőbbrendűségének a nyílt elismerése.

Érdekes, hogy Kertész Imre számára is rokonszenvesebbek voltak az auschwitz koncentrációs tábor személyzetének tagjai (noha azok részéről fenyegette őt halálos veszély), mint a vonaton őket kísérő magyar csendőrök. Érti-e valaki, hogy miért?

*

Klein György kétségtelenül tréfál, amikor az irodalmi Nobel-díj politikamentességéről, a bizottság befolyásolhatatlanságáról beszél. Mintha a svédeknel teljességgel elképzelhetetlen lenne, hogy ebben az esetben az esztétikai megfontolásokon túl bármilyen más szempont érvényesüljön. Győzködését még viccesnek is tarthatná az ember, ha a valóság nem lenne meglehetősen szomorú.

Az általa érvként felhozott példa kissé erőltetett. Lehet, hogy Tage Erlander és De Gaulle találkozásának korában valamivel több érvénye volt az állításainak, de hol van már az a világ (és az a Svédország), amelyet a választás tisztaságának bizonyítékaként a mába szeretne idézni!? Talán érdemes lenne dokumentumfilmet készíteni a Nobel-díj kiosztásának hátteréről is, ahogy egy amerikai forgatócsoport feltárta a filmdíjakért folyó versengés kiábrándító kulisszatitkait.

Klein György ügyesen alkalmazza a figyelemelterelés módszerét, úgy tüntetve fel, mintha Kertész Imre esetében a politika nem a kiválasztásban, hanem a díj odaítélésére adott reakciókban jelentkezett volna. Szerinte Kertész Nobel-díjából „a magyar jobboldal” visszautasító reakciója kreált politikai kérdést. Hiszen – sokan hirdetik így – minden jobboldali antiszemita, ezért nem tetszett nekik, hogy egy magyar zsidó kapta ezt a kitüntetést.

Pedig a Svéd Akadémia nyilatkozata sem a szerző műveinek színvonalára utaló érvekkel indokolja meg a díj Kertésznek ítélését: "Egy írói munkásságért, amely az egyén sérülékeny tapasztalatának szószólója a történelem barbár önkényével szemben". Szó sincs itt esztétikai kritériumokról; ez a szöveg költőien, de félreérthetetlenül fogalmazza meg a döntés alapjául szolgáló politikai okot, anélkül, hogy szót ejtene a megvalósítás minőségéről.

Azért mégiscsak meggondolkodtató, hogy noha Kertész Imre minden lehetséges magyar irodalmi elismerést megkapott¹⁰, a Nobel-díj elnyerése előtt alig ismerte őt a magyar olvasóközönség. Kertész szerint ennek az emberek antiszemitizmusa volt az oka. A valóság viszont az, hogy Kertész egy tizedrangú író, ezért nem olvasták, és ezért háborodtak fel sokan a díj odaítélésekor. Az igazságérzetük szólalt meg, nem pedig a zsidóellenességük, mint ahogy ezt sokan beállítani igyekeztek és igyekeznek. Ilyen alapon mondván mások fölött ítéletet, könnyű jobboldalinak, antiszemitanak vagy bárminek bélyegezni bárkit, akár egy egész nemzetet. Ennek a lehetséges ítéletnek eleve villogtatott Damoklész-kardja bizony sokakat készített már – nem csak Magyarországon, hanem világszerte – megalázó hallgatásra.

Kertész Imre – különösen művészi teljesítményéhez képest – egy megdöbbenően gazdag kitüntetés-gyűjteménnyel rendelkezik. Azért én remélem, Klein György sem gondolja azt, hogy a díjaknak okvetlenül közvetlen értékmérő szerepük van.

Hiszen mennyivel igazabb odaítélés lett volna és mennyivel másabb fogadtatású, ha például Molnár Ferenc, Déry Tibor vagy Örkény István kap Nobel-díjat a maga idején. Pedig

---

¹⁰ A külföldi díjakat is magába foglaló, talán nem is egészen teljes lista: Füst Milán-jutalom (1983), Forintos Díj (1986), Artisjus Irodalmi Díj (1988), József Attila-díj (1989), Déry Tibor-jutalom (1989), Az Év Könyve Jutalom (1990), Örley-díj (1990), a Soros Alapítvány Életműdíja (1992), a Soros Alapítvány Díja (1995), Brandenburgi Irodalmi Díj (1995), Márai Sándor-díj (1996), a lipcsei könyvvásár Literaturpreis für die europäische Verständigung nevű nagydíja (1997), Friedrich Gundolf-díj (1997), Kossuth-díj (1997), Jeanette Schocken-díj (1997), a Budapesti Nemzetközi Könyvfesztivál Budapest Nagydíja (1997), Herder-díj (2000), a Die Welt irodalmi díja (2000), Hans Sahl-díj (2002), irodalmi Nobel-díj (2002), Magyar Köztársasági Érdemrend Nagykeresztje - Polgári Tagozata (2003). Lásd: <http://www.kereso.hu/yrk/hfreqrsvraq/743>

ők is magyar zsidók voltak, de igazi írók! Az ő műveiket életükben is szinte minden magyarul olvasó ember ismerte a Kárpát-medencében.

*

Némelyek szerint tehát elvárható lett volna, hogy a háborús viszonyok között és német megszállás alatt élő magyar lakosság fegyverrel a kézben vet véget izraelita honfitársai elhurcolásának. Nem tették.

Valószínűleg ugyanez a „közöny” készítette „a magyarság zömét” arra is, hogy tétlenül elnézze, amint a háború befejeztét követő másik (a szovjet) megszállás idején a „felszabadítók” mintegy hétszázezer nem izraelita magyar honfitársát hamis vádakkal, vagy éppenséggel minden magyarázat nélkül a Gulágra, vagyis szovjet koncentrációs táborokba deportálják. Tudjuk, hogy ezeknek az embereknek szintén csak töredéke maradt életben, az is inkább a csodával határos módon, és tért vissza szülőföldjére.

Klein György – mint az interjúbán elmondta – éppen ebben az időszakban tájékozódott személyes lehetőségei felől. Ismerősei elhívták „az első ideiglenes kommunista pártgyűlésre”. Az ott tapasztalt légkör nem buzdította további részvételre, inkább úgy döntött, hogy Szegedre megy tanulni, majd egy svéd-zsidó diákszövetség meghívása alapján Svédországba került.

Mindenképpen dicséretes, hogy Klein György a politikai pálya helyett akkor a tudományost választotta. Különös viszont, hogy oly nagyra tudja értékelni a jelenlegi magyar miniszterelnök Auschwitzban elhangzott politikai indíttatású kijelentését, amelyben így jellemzi a zsidók deportálásakor kialakult helyzetet: „elengedtük a kezüket”¹¹. Gyurcsány Ferenc életének fő törekvése a meggazdagodás s a hatalomban való tündöklés, és valószínűleg ha akarna sem tudna egy-egy szalmaszálat keresztbe tenni néha a magyar nép érdekében is, viszont hazájából bármit szívesen kiárusít, ha ezzel a saját és a mögötte állók érdekeit szolgálja. Ezt az embert méltatja Klein György, mert egy fedezet nélküli, de számára tetszetős mondatot hallott tőle. Mintha hihetőnek találná, hogy Gyurcsány – ha 1944-ben már élt volna – nem engedte volna el a deportálásra szántak kezét, és szembeszállt volna értük a Magyarországot akkor uraló hatalmakkal.

*

Vajon nem lenne-e jobb a vizsálynak tendenciózus beállításokkal történő eltökélt szítása helyett megbékélni végre, elismervén, hogy ugyanazzal a mércével mérendő minden emberi szenvedés? Vajon nem lenne jobb mind a múlttól, mind a jelenről végre csak az igazat mondani?

Göteborg, 2005. július

(Megjelent a *Kapu* 2005. szeptemberi számában.)

---

¹¹ Részlet Garam Katalin említett interjújából:

„ – a *Változott-e a magyarsághoz, a magyar nyelvhez, Magyarországhoz való viszonyod az elmúlt tíz-tizenöt évben?*

– Tulajdonképpen nem, ért azonban nemrég egy meglepetés: a magyar miniszterelnök auschwitzi beszédében azt mondta, "elengedtük a kezüket". (...) Persze, azt is tudom, milyen módon reagált a magyar jobboldal Kertész Imre Nobel-díjára, tehát nem tudhatom, mit jelentettek a miniszterelnök szavai az emberek zöme vagy a jövő számára, de hogy kimondta őket, az magában is óriási dolog.”